

Відомо, що на певному рівні суспільного розвитку рабство існувало у більшості народів земної кулі. І все ж таки до сьогодні у більшості людей при слові «раб» виникає образ чорношкірого африканця. І це теж один з наслідків работоргівлі. Работоргівля пішла в минуле, але рабство залишилося і в наш час, перетворилося на великий і прибутковий бізнес. Ми можемо цього не помічати, але сьогодні у світі проживає кілька десятків мільйонів осіб, які працюють проти своєї волі.

1. Абрамова С. Ю. Африка: четыре столетия работорговли. Москва: Наука, Главная редакция восточной литературы, 1992. 293 с.
2. Дюбуа У. Африка. Очерк по истории Африканского континента и его обитателей. Москва: Издательство иностранной литературы, 1961. 356 с.

Скирда М. В.

Політичне загострення як складова частина чилійського державного заколоту 1973 року

Після збройних заворушень на Танкасо в середині 1972 року, Партія народної єдності стала шукати можливості створити коаліцію з Демократично-християнською партією. Однак перемовини закінчились повним провалом — майже успішна спроба заколоту, яка була зупинена лише притягненням до конфлікту збройних сил, дала ілюзію демократам, що усю владу можна отримати повним комплектом за рахунок повного розпуску парламенту і створенням перехідного уряду, який підготує Чилі до нових виборів як президента, так і депутатських рад на усіх рівнях, що звісно через рік постійного падіння рейтингу СПЧ (Соціалістичної партії Чилі) та КПЧ (Комуністичної партії Чилі) було неприпустимо. З точки зору влади це виглядало як мирний варіант державного перевороту, який за допомогою іррегулярних збройних формувань фактично витіснить «Фронт народної єдності» попри підтримки серед електорату з політики [2, р. 58].

Після провалу парламентських переговорів почалась гаряча фаза протистояння між ФНЄ та правою коаліцією. Вже в кінці липня 1973 року почали бастувати спеціалісти вантажного та залізничного

транспорту, які в умовах гористого рельєфу країни є одними з найважливіших для Чилі. Чотири тисячі кілометрів Панамериканського шосе на декілька днів були повністю паралізованими і лише завдяки використанню «Кіберсіна» вдалося створити за рахунок лояльних автомобілістів безперебійні поставки палива і продовольства до населених пунктів, а вже за тиждень — і ресурсів для промислових об'єктів. Тим не менш, бастування вантажників продовжувалося аж до збройного державного заколоту, що прискорило рецесію економіки, і лише робота комп'ютеризованої системи управління поставками рятувала уряд від повного розгрому протягом декількох місяців.

Тому вже 30 липня розпочалися нові перемовини між президентом Альєнде та керівником ХДП Патрісіо Ейлівіном. В ході нових перемовин керівництво державою розширювало перелік своїх поступок для опозиції, погоджуючись дати ще декілька міністерських місць для демократичних християн, але Ейлін за підтримки Едуарда Фрея наполягав на повній передачі влади до вищих щаблів Збройних сил та відставки президента і уряду одразу ж після підписання усіх документів [2, р. 60].

Вже після приходу Піночета до влади стало відомим про те, що серед демократів існувала ілюзія контролю над армією і віра в те, що такими маніпуляціями можна буде взяти керівництво країною у свої руки. Тоді ще не існувало такої точки зору, що армія є автономним політичним формуванням. Перемовини очікувано провалились і 3 серпня мітинги та акції протистояння знову розпочалися.

Тоді Альєнде дає команду керівнику Генштабу ЗС перевести логістику стратегічних об'єктів на військове положення, а усім державним структурам перейти на режим надзвичайного стану з можливістю притягувати до обов'язкової роботи будь-кого у випадку національної загрози. Єдине, чого боявся уряд, — це проливання крові, і саме це змушувало обидві сторони підвищувати ставки для взяття контролю над ситуацією [4, р. 145].

Влада робила максимально можливі маніпуляції для встановлення своїх порядків та для недопущення загострення економічної кризи, у зв'язку з чим президентом країни було віддано команду ство-

рення оперативного кабінету міністрів та парламенту, які об'єднали в своїх руках повний, у ручному режимі, контроль над загальними роботами транспорту, гірничої та металургійної промисловості і оборони з внутрішніми справами.

Загальний контроль над силовими структурами було доручено генералу Пратсу, який в ході подій 1971–1972 років зарекомендував себе на посаді начальника генерального штабу Чилі як спокійний та витриманий офіцер, котрий усіляко намагався відсторонити армійську машину від політичних справ, хоча до подій 1973 року це було вже майже неможливо. Таке призначення було зроблено тільки для однієї вимоги — недопущення втрати зброї зі складів Національної гвардії та її видачі радикалам. У разі такого провалу початок громадянської війни став би очевидним [2, р. 65].

Політичне призначення аполітичного Пратса викликало бурю обурення серед командування Збройних сил, які в своїй масі стали опозиційними президенту та уряду. Причина складалася в наступному: останні 40 років в Чилі переїхало більше трьох десятків тисяч німецьких емігрантів, багато з яких брали участь у світових війнах. Завдяки своєму досвіду та знанням саме німецькі кадри стали кістяком нижнього та середнього прошарку ЗСЧ, передаючи свої консервативні погляди своїм підлеглим, хоча і з сумнівним успіхом.

Вже наприкінці літа проти Пратса починаються акції, головною з яких стала акція 21 серпня, на якій сотня жінок виступили перед будівлею Генерального штабу і викрикували образливі лозунги проти Пратса.

Дана акція вивела генерала з себе і він зліг до лікарні з хронічними загостреннями хвороб. На його місце було поставлено одного з прихованих опозиціонерів, генерала Бонілью, хоча контррозвідка і закликала до відкликання такого призначення, бо було знайдено очевидні докази того, що його дружина була на останній акції протесту проти Альєнде.

Після кадрових перестановок 23 серпня було зібрано обідню раду, на якій були присутні усі представники силових структур, в тому числі і командувач гарнізоном Сантьяго Августо Піночет. В

ході переговорів було вирішено посилити заходи безпеки у столиці, провести аналіз роботи серед військових та поліцейських у місті та підготуватись до придушення потенційного державного заколоту, для чого вже вночі було запрошено представників лівих політичних організацій міста та керівників профспілок, яким було проголошено тези, котрі описували повну очистку військової машини та звільнення усіх офіцерів, причетних до акції 21-го серпня, особливо тих, чії дружини брали участь у заході [3].

Для посилення ефекту укріплення порядку командування збройних сил розробило план оборони міста, в якому було передбачено видачу зброї робітникам підприємств, котрі здебільше були лояльні лівим партіям та чекали можливості придушення конкурентів з правого крила.

Щоб привести дану подію в реальність, ще з 9 серпня до Сантьяго відправилися шахтарі південних регіонів країни, які заблокували демонстрацію водіїв, що, будучи ще в той час монополістами на перевозках товарів, бажали значного підвищення цін на транспортування товарів і зняття податків з себе. Блокування акції, а також передача військових машин у руки профспілок, знищило дану монополію та розпочало війну проти шахтарів на дорогах. Так, по ночам, невідомі розкидали металеві шипи та пластикові пакети з паливом, які підривали передні колеса в машинах, а водіїв після зупинки почали вбивати [1].

Радикальність дій з обох сторін була очевидною — обидві сторони були близькі до своєї перемоги. Так, Альєнде зазначав, що підприємства працюють лише на 40 %, а наступна сільськогосподарська кампанія — під загрозою зриву через зрив поставок насіння до аграріїв. Повністю припинив роботу завод «Іанса», який залишався головним постачальником цукру та алкоголю в країні. Мідна руда не поставлялася на металургійні комбінати, через що зривалися поставки останньої на експорт.

Водночас і самі ліві сили були близькі до перемоги — мітингуючі починали поступово втрачати свої сили та ресурси до боротьби, а фінансова складова повинна була змусити їх повернутись до роботи на будь-яких умовах вже до середини осені.

У той же час праві газети почали політичну компанію проти генштабистів, загрожуючи війною, наводячи аргументи майбутніх маневрів болівійських частин на кордоні с Чилі як підготовки до вторгнення з метою окупації частини території.

До цієї кампанії, разом з транспортниками, приєдналася і частина лікарів, які були невдоволені освітньою реформою, що мала на меті створення масової медичної освіти з започаткуванням нового вищого освітнього закладу, де б почали готувати на безоплатній основі майбутніх лікарів як складову підготовки до реформи загальнодержавної безоплатної медичної освіти.

26 серпня сутички досягли свого апогею — на в'їзді до Сантьяго було знищене залізничне полотно і зірвано два мости через річки, а частина кораблів флоту перестала відповідати на радіопозивних частотах.

У самому ж місті почалися масові арешти представників радикальних правих угруповань, зокрема Роберто Тіма, який замінив на посту втікача-емігранта Вільярінда. На допитах він підтвердив, що саме його люди причетні до диверсій на стратегічних об'єктах та готуються до підриву нафтопроводів та складів пального на півночі країни, а в день свого арешту вже були відправлені на знищення ліній електропередач у головному промисловому місті — Куріко [2, р. 73].

Це все він говорив відкрито і без притиску, оскільки розумів, що як раз в день його арешту кораблі ВМС вийшли з-під контролю влади і вже захопили місто-стоянку Вальпарісо, передаючи на усіх радіочастотах заклики до непокори та команду до бунту усіх частин ВПС та флоту. Влада ж не знала, як вирішити дане питання з військової точки зору, тому до морських кордонів було вислано кораблі Сполучених Штатів, що повинні були як раз у цей час проводити навчання з чилійськими моряками [4, р. 160].

Тому Альєнде знову запросив усіх представників політичних партій до діалогу з пропозицією референдуму та нових виборів вже 4 вересня. Дана пропозиція була відхилена усіма політичними партіями, так як було очевидно, що успіхи соціалістів зуміли зберегти навіть в умовах економічної кризи більшість голосів свого старого електорату, що дало б можливість знову стати керівною партією у країні.

Висновком є той факт, що одразу ж по завершенню даних переговорів зі штабу ВМС 11 вересня було дано команду «Над Сантьяго йде дощ». Політична криза завершилася повною поразкою президента республіки та його прибічників, у яких не вистачило сил та ресурсів для закріплення своїх успіхів, та призвела до приходу на наступні п'ятнадцять років військової хунти.

1. Лаврецкий И. Когда генералы захватывают власть. 2006. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: http://saint-juste.narod.ru/Allende.html#_ftn1
2. Amorós M. Compañero Presidente: Salvador Allende, una vida por la democracia y el socialismo. València: Universitat de València, 2008. 372 p.
3. El Presidente de la República. Acuerdo de la Cámara de Diputados sobre el grave quebrantamiento del orden constitucional y legal de la República. 1973. [Електронний ресурс]. Режим доступу до ресурсу: https://es.wikisource.org/wiki/Acuerdo_de_la_Cámara_de_Diputados_sobre_el_grave_quebrantamiento_del_orden_constitucional_y_legal_de_la_República
4. Lisandro O. Tres años de Unidad Popular. Habana: Editorial de Ciencias Sociales, La Habana, 2010. 339 p.